

OPINIA națională

Revistă săptămânală de informație, opinie și idei de larg interes național,
editată de FUNDATIA „ROMANIA DE MAINE”

CULTURA DEMOCRAȚIEI Coordonate civice ale educației(III)

Prof.dr. AURELIAN BONDREA

Procesul dezvoltării democrației este condiționat - cum au relevat considerentele anterioare - de mulți factori, între care un loc important revine dezbatărilor libere, deschise, confruntărilor de opinii într-o problemă sau alta, o regulă elementară a schimbului de opinii fiind buna credință, discutarea argumentelor, toleranța față de părerile celuilalt, "amendate" prin contraargumente și nu respinse automat, de pe pozițiile intoleranței.

O lucrare recentă din sfera socio-psihiologiei subliniază, pe bună dreptate, că "una din cheile de boltă ale democrației pluraliste este libera discuție a alternativelor sociale, competiția deschisă în jurul mizelor puterii, critica permanentă a politicilor publice în curs de executare"¹; ceea ce presupune confruntarea constantă a oamenilor și ideilor, a programelor și proiectelor într-un limbaj logic, rațional și decent. Aceasta este, bineînțeles, o cerință principală, un ideal de atins, realitatea vieții sociale și politice arătând, cum demonstrează și autorul francez, că drumul de la principii și idealuri la practică este presărat cu multe obstacole, inclusiv în privința comportamentului civic al competitorilor, unii dintre ei intoleranți și agresivi.

Potrivit opiniilor unor analiști ai vieții sociale, nu întâmplător, pentru asanarea acesteia, pentru ridicarea nivelului de

instruire în direcția comportamentului democratic s-a recurs la ceea ce se numește "pedagogizarea problemelor sociale", adică transferarea acestora în sistemul educațional, începând cu învățământul.

În legătură cu un asemenea aspect, prezintă interes opiniile exprimate în cadrul Seminarului internațional de la București, din mai 1995, asupra toleranței, la care au făcut referire și articolele anterioare. În acest cadru, unul dintre rapoartele la Seminar examinează rolul învățământului și educației, abordând "noțiunea de civism pluralist și

activ care se află în centrul societăților democratice și al programelor de educație ce favorizează coeziunea socială și toleranța"². În acest context, raportul dr. G. Steiner-Khamsi, de la Universitatea din Bâle, Elveția, supune atenției câteva aspecte esențiale cum ar fi: **învățământul integrant, investiția în resursele umane, capitalul cultural, barierele mentale, conceptul de civism pluralist și activ**, mult discutate în Europa de astăzi, îndeosebi în legătură cu procesele integrării europene, cu cerințele evoluției vieții democratice în toate statele continentului.

(Continuare în pag. 6)

Pledoarie pentru evitarea stresului

Acad. ȘTEFAN MILCU

Frica sau teama sunt dificil de definit, pentru că apar în cele mai diferite situații sub acțiunea unor factori exteriori sau personali, cu o motivație proprie. Este cunoscută din această ultimă categorie "anxietatea" ca o stare de neliniște emoțională, pe care purtătorul n-o poate obiectiva decât în aparență, ca fiind datorită unor intercepții, de cele mai multe ori nevrotice, cu localizări cardio-vasculare sau respiratorii.

Frica este de fapt o stare neuro-psihică cognitiv-emoțională, în fața unor agresori sau condiții stresante din mediul de viață personală sau socială. Poate apărea ca o stare imediată în fața acestor agresori, care pot amenința integritatea corporală sau stabilitatea adaptării, ce definește de fapt un echilibru instabil al sistemului de apărare.

Frica face parte, dacă are intensitate și permanență, din ceea ce Stans Selye a numit etapa de alarmă a sindromului de apărare împotriva unor variate agresii. Dacă organismul, prin mecanismele ce vor fi comentate, reușește să evite agresiunea sau s-o stăpânească, etapa de alarmă este urmată de o eventuală adaptare și rezoluție. Este meritul deosebit al acestui autor care a demonstrat experimental că în acest complex participă sistemul neuro-endocrin, prin stimularea secreției de hormoni ai glandei suprarenale, cu evidențe în etapa de alarmă.

Este evident că stresul, în care frica deține prima instanță, generează imense stări patologice de o impresionantă varietate. Trebuie să facem o distincție între frica de scurtă durată și întâmplătoare, care generează stresul acut (trecător), și frica permanentă sau frecvent repetabilă, care generează stresul cronic. Această categorie o reprezintă: conflictele militare, sociale și familiale.

A stăpâni factura neuropsihică și endocrin-vegetativă, determinată de frica ce generează, la rândul ei, starea de stres, este o condiție a stării de sănătate. Această stăpânire se obține prin diferite sisteme de autocontrol și de comportament, care nu constituie obiectivul acestui eseu.

Acad.
RADU VOINEA:

Academicianul
GRIGORE MOISIL,
așa cum
l-am cunoscut

pag. 4

Economia socială de piață în România INEVITABILUL MODEL PROPRIU

Prof.dr. MIHAI PĂRĂLUȚĂ

Între elementele noi intervenite, în ultimele decenii, în sistemul pieței, modelul european al economiei sociale de piață este de mare actualitate și interes pentru tranziția din România.

Economia socială de piață este astăzi nu numai un concept teoretic, ci și unul practic. El reprezintă suportul economic al statului social de drept. Multe state europene dezvoltate se consideră țări cu economie socială de piață. Cel mai răspândit model de economie socială de piață este cel german. Spre un astfel de model se îndreaptă și multe țări foste socialiste din Estul și Centrul Europei. În concepția creatorilor lui, el este un model deschis, perfectibil. Totodată, acest model este privit de inițiatorii lui ca o "a treia cale" între o Scylla unui neîblânzit capitalism economic de piață, lipsit în mod intenționat de forme de ordine, așa cum a domnit în secolul XIX și la începutul celui de-al XX-lea în majoritatea națiunilor vest-europene, și o Charibdă a economiilor administrate totalitar. Fără îndoială, știința economică a confirmat că **fiecare țară prosperă și-a adoptat modelul ei propriu, în funcție de rea-**

litatea concretă. Fiecare dintre modelele de economie existente azi are o serie de trăsături specifice prin care se deosebesc unul de celălalt. Performanțele sunt diferite, deși toate au o caracteristică comună - sunt economii de piață.

Modelele de economie socială de piață existente în alte țări nu se potrivesc României, pentru simplul motiv că, în aceste țări, economia socială de piață s-a format pe fondul proprietății private. Deci, sunt deosebiri radicale în ce privește punctul de pornire: de la individualism spre un colectivism temperat și de la colectivismul absolutizat spre un colectivism rațional și în limitele pieței.

Există opinia că, în România, economia socială de piață nu s-ar putea aplica din cauza lipsei dominației proprietății private, a inexistenței capitalismului. Este adevărat că economia socială de piață, din punct de vedere istoric, a apărut în cadrul economiei capitaliste. Aceasta nu înseamnă însă că ea este incompatibilă cu economia socialistă. Economia socială de piață, prin mobilurile și trăsăturile sale caracteristice, este mai aproape de modelul socialist, decât de cel capitalist tim-

priu. Deci, nu se poate afirma că proprietatea publică vine în contradicție cu principiile economiei sociale de piață. Însă, nu se poate absolutiza rolul acesteia. Între aceste două forme de proprietate trebuie să existe un echilibru.

Aceasta înseamnă că, în strategia creării unei economii sociale de piață, trebuie bine circumscris rolul privatizării. Teza privatizării complete, susținută de unii economiști liberali, nu are temei economic. **Economia socială de piață se poate realiza în condițiile predominării atât a proprietății private, cât și a celei de stat.** Trebuie alese cu mult discernământ sectoarele care se privatizează și cele care rămân în sectorul public. Sunt domenii în care sectorul public este mai avantajos și servește mai bine interesul național. Ce s-ar întâmpla, de pildă, dacă s-ar privatiza toate serviciile publice? Prețurile s-ar majora, iar serviciile nu s-ar îmbunătăți. Sectorul public nici pe departe nu și-a epuizat resursele, el nu a devenit antieconomic, ci, dimpotrivă, în toate țările dezvoltate cu economie de piață, continuă să joace un rol important în echilibrul economic și în strategia creșterii. Privatizarea nu trebuie absolutizată. Nici avantajele ei nu

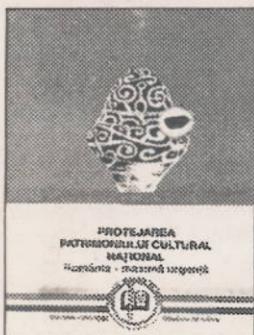
trebuie supraapreciate. Însă nu trebuie subapreciat nici rolul privatizării în sectorul bunurilor de consum.

Astăzi, mai mult ca oricând, România are nevoie de un model de economie de piață care să țină seamă atât de experiența progresistă a unor țări, cât și de caracteristicile economiei noastre naționale, care nu seamănă cu economia nici unei țări occidentale. În aceste condiții, **este necesar ca ea să-și fundamenteze propriul model al economiei sociale de piață.** Modelul economiei sociale de piață este superior atât capitalismului, cât și socialismului.

În concepția noastră, economia socială de piață presupune o îmbinare între principiile economiei clasice de piață (performanță, concurență) și principiul justiției și echității sociale, precum și recunoașterea intervenției dirijate, planificate, a statului în economie. Într-o economie socială de piață, modernă, care are ca suport proprietatea mixtă, statul îndeplinește funcția de regulator al producției împreună cu piața.

(Continuare în pag. 6)

O carte de certă actualitate

pag. 5

COLEGIILE REVISTEI „OPINIA NAȚIONALĂ”

COLEGIUL PENTRU REFORMĂ ȘI RELANSAREA ECONOMIEI NAȚIONALE

- Acad. Alexandru Bărlădeanu
- Acad. Anghel Rugină
- Acad. N.N. Constantinescu
- Acad. David Davidescu
- Prof.dr. Constantin Ionete
- Prof.dr. Ivanciu Nicolae-Văleanu
- Prof.dr.doc. Alexandru Zanfir
- Prof.dr. Mircea Druc
- Prof.dr. Alexandru Albu
- Prof.dr. Mihai Părăluță
- Prof.dr. Gheorghe Zaman
- Prof.dr. Petre Mălcomete
- Prof.dr. Mihai Dumitrescu

COLEGIUL PENTRU PROBLEMELE ȘTIINȚEI ȘI ÎNVĂȚĂMÂNTULUI

- Acad. Ștefan Milcu
- Acad. Radu Voinea
- Acad. Ștefan Pascu
- Acad. Ion Coteanu
- Acad. Cristofor Simionescu
- Acad. Ștefan I. Ștefănescu
- Acad. Marius Peculea
- Prof.dr. Liviu Maior
- Prof.dr. Grigore Brâncuș
- Prof.dr. Dan Ghiocel
- Prof.dr. Emil Tocaci
- Prof.dr.doc. Grigore Posea
- Prof.dr. Gheorghe Secară
- Prof.dr. g-ral (rez.) Emil Mihuleac

COLEGIUL PENTRU PROBLEMELE CULTURII ȘI ARTEI

- Acad. Eugen Simion
- Prof.dr. Alexandru Boboc, membru corespondent al Academiei Române
- Radu Beligan
- Grigore Vieru
- Paul Everac
- Dinu Săraru
- Prof.dr. Ion Dodu Bălan
- Prof.dr. Victor Giuleanu
- Dumitru Radu Popescu

COLEGIUL PENTRU IDEEA NAȚIONALĂ ȘI SOCIALĂ ÎN ROMÂNIA

- Prof.dr. Aurelian Bondrea
- Prof.dr. Mitropolit Antonie Plămădeală
- Prof.dr. Ioan Scurtu
- Prof.dr.doc. Titu Georgescu

- Prof.dr. Ștefan Lache
- Alexandru Mironov
- Adrian Păunescu
- Prof.dr. Ion Rebedeu
- Prof.dr. Ion Mihail Popescu
- Prof.dr. Gheorghe Cazan
- Prof.dr. Ion Tudosecu
- Prof.dr. Tiberiu Nicola
- Prof.dr. Virgil Constantinescu
- Prof.dr. Mihai Merfea

COLEGIUL PENTRU DOCTRINE POLITICE ȘI PROBLEME ALE RELAȚIILOR INTERNAȚIONALE

- Valentin Lipatti
- Dr. Ion Mitran
- Prof.dr. Florea Duduță
- Prof.dr. Mircea Nicolaescu
- Prof.dr. Marin Voiculescu
- Ion Mărgineanu
- Dan Lăzărescu
- Prof.dr. Ion Zară
- Prof.dr. Constantin Mecu
- Prof.dr. Marin Nedelea
- Prof.dr. Constantin Vlad
- Dr. Nicolae Ecobescu

COLEGIUL PENTRU PROBLEMELE SĂNĂȚII ȘI PROTECȚIEI SOCIALE

- Acad. Nicolae Cajal
- Acad. Constantin Bălăceanu-Stolnici
- Prof.dr.doc. Iulian Mincu
- Prof.dr.doc. Victor Ciobanu
- Prof.dr. Caius Traian Dragomir
- Prof.dr. Andrei Firiță
- Prof.dr. Dorin Sarafoleanu
- Prof.dr. Ioan Pop D. Popa
- Prof.dr. Ștefan Costea
- Prof.dr. Gheorghe Răboacă

COLEGIUL PENTRU PROBLEMELE JUSTIȚIEI, STATULUI DE DREPT ȘI DEMOCRAȚIEI

- Acad. Ion Filipescu
- Acad. Vasile Gionea
- Prof.dr. Gheorghe Uglean
- Prof.dr. Antonie Iorgovan
- Prof.dr. Adam Popescu
- Prof.dr. Nicolae Popa
- Prof.dr. Andrei Popescu
- Prof.dr. Victor Dan Zlătescu

Director:

Prof.dr. AURELIAN BONDREA

Sub semnul cercetării științifice la Universitatea „Spiru Haret”

INVESTIGAȚIE de-a lungul secolelor: CEANGĂII - la origini și acum (*)

Prof. dr. MIHAI MERFEA

VI. Dovezi folclorice

Studiul psihosociologic al creației folclorice a populației din eșantion a confirmat una din ipotezele formulate inițial, și anume faptul că făuritorii valorilor materiale și spirituale sunt oameni sinceri, lipsiți de orice snobism. Creația lor este sintetică, un sanctuar în care se păstrează ceea ce au realizat moșii și strămoșii.

Obiceiurile de Crăciun, de Anul Nou ne apar ca un complex sociofolcloric, fiind o activitate nu numai a tinerilor, ci și a întregii comunități sătești. Prin mod de organizare, conținut și structură, ele prezintă multe elemente comune, dar și deosebiri.

În ajunul Anului Nou și în ziua de Anul Nou, copiii, băieții și fete, umblă cu plugușorul și, respectiv, cu semănatul. Flăcăii din Gherăiești, Pildești, Butea, Săbăoani, Talpa, Sărata se organizează în cete conduse de vătafi. Unii dintre flăcăi sunt îmbrăcați în costume naționale și poartă pe cap pălării de culoare neagră. Ceremonialul cetelor de români-ceangăi seamănă mult cu cel practicat de formațiile din Țara Oltului.

Dansurile populare jucate de românii-ceangăi au un ritm și mișcări mai lente, ce le deosebesc de cele unguerești. Se joacă

sârba, hora de mână, brașoveanca și alte jocuri în doi. Se joacă și ceardașul la Ghimeș-Făget, dar sub formă de învărtită. Printr-o întrebare am cerut subiecților să ne spună care sunt jocurile ce le plac mai mult. Rezultatul: hora de mână - 50%, sârba - 25%, ceardașul - 25%, jocul în doi - 7,5% etc. Sârba și hora se joacă în ritmul celor de la Pădureni-Hunedoara, Săliștea Sibiului, Rovinari și Agârbiceni (Sibiu).

VII. Dovezi toponimice

Cercetarea toponimică prezintă interes în aceeași măsură pentru sociolog și pentru geograf, istoric, lingvist, topograf etc. Arheologia socială poate fi folosită de sociolog paralel cu arheologia clasică, a istoricilor, urmărind reconstituirea trecutului, prin analiza a ceea ce a rămas, pentru a evidenția prezentul.

Studiul sociologic al toponimiilor din localitățile cercetate a întâmpinat dificultăți, mai ales în localitățile cu populații bilingve (română și ceangăiască): Faraoani, Săbăoani, Cleja, Luizi-Călugăra, Pildești.

În etapa observării directe, cercetătorii - studenți au întocmit fișe cu povestiri, legende despre nașterea localităților, denumirea lor, formele de relief, numele câmpurilor ș.a.

Satele Talpa și Sărata sunt populate de români-ceangăi, vorbesc numai românește și sunt de religie romano-catolică. **Numele dealurilor, pârâielor, câmpurilor sunt românești:** Dealul Moșului, Dealul Talpa, Dealul Bălțata, Poiana Ulucilor, Fântâna lui Balaban, Dealul Crucii, Târla, Râpa lui Vodă, Pârâul Sărata ș.a. Satele au în apropierea lor păduri de stejari, fag, carpen, calcâm etc.

Toponimiile din eșantionul luat în studiu au la origine termeni elementari, apelative ce s-au format și dezvoltat în strânsă legătură cu viața oamenilor, cu limba lor vorbită. Dacă denumirea locurilor este mai variată, mai colorată, aceasta se datorează istoriei și nu numai ei. Denumirea localității Ungureanu, din zona Bacău-Roman-Neamț, ca și din alte zone ale țării: Ungureni de Albești și Levești (Argeș), Secuiu (Buzău), Ungureni (Vrancea) ș.a. exprimă faptul că locuitorii de pe aceste locuri au venit din Transilvania, din secuime, iar oamenii mediului în care s-au așezat îi numesc unguereni. Locuitorii satului Oituz din comuna Mihail Kogălniceanu, județul Constanța, sunt de religie romano-catolică și sunt veniți din partea Oituzului. Toponimia păstrează și urme ale neamurilor năvălitoare care au stăpânit înainte de descălecare: slavi-Sohodol, Luizi; cumani - Oituz; tătari - Tătărași, Tătărenți, Tatasuși. Localitățile populate de români-ceangăi - de religie romano-catolică, ortodoxă, protestantă sau neoprotestantă - au denumiri, în majoritatea lor, de origine română (Corhana, Talpa, Mărgineni,

Nisiporești, Gherăiești, Buruiești etc.).

VIII. Dovezi antropologice

Măsurătorile antropometrice realizate în cadrul celor două etape de cercetare pe care le-am întreprins au fost confruntate cu cele publicate în urmă cu peste 5 decenii. Bărbatul român-ceangău din Moldova este voinic, înalt, între limitele de 1,60-1,84 m, față de 1,60-1,80 m la măsurătorile efectuate în anii 1941. Spre deosebire de datele comunicate anterior, femeile au depășit pragul de statură mică. Majoritatea lor au înălțimea între 1,60 m și 1,75 m.

Ca și pe parcursul întregii activități, s-a căutat confruntarea datelor obținute de la subiecți cu cele din eșantionul de referință. Astfel, românul-ceangău seamănă mai mult cu conșătenii săi - toți transilvăneni. Veniți din secuime ei seamănă și cu secuii, dar mai puțin cu maghiarii.

Prin urmare, **conștiința apartenenței etnice a românilor - ceangăi este confirmată nu numai de trecutul istoric, de parametrii anatomo-biologici, de evoluția demografică, ci se proiectează și în viitor prin ceea ce au ținut să se noteze subiecții despre ei înșiși: "Suntem români din totdeauna".**

După prelucrarea numai în parte a datelor recoltate pe calea documentării istorice, socio-lingvistice, etnografice, etnologice, antropologice și a instrumentelor de investigație psihosociologică, considerăm că activitatea începută trebuie continuată în cadrul unei **formații interdisciplinare:** istorici, filologi, etnografi, etnologi, antropologi, medici ș.a. Echipa noastră de cercetare formată din cadre didactice și studenți a identificat unele localități populate de români-ceangăi în Muntenia (Buzău, Dâmbovița, Argeș), Oltenia (Vâlcea și Gorj), Transilvania (Brașov, Cluj ș.a.). Față de acum cinci decenii, aria investigației s-a extins, datele subiective întregesc cunoștințele acumulate despre românii-ceangăi. **Aceștia, în majoritatea lor absolută, sunt români transilvăneni catolici.** Noi am identificat, totodată, și o altă grupă de români-ceangăi, care vorbesc numai românește și sunt de religie ortodoxă.

Pentru combaterea unor teze pseudoștiințifice, care mai există, privind originea ceangăilor și acumularea de noi dovezi istorice, lingvistice, etnografice, etnologice, antropologice ș.a. propunem: reluarea cercetărilor cu noi forțe și lărgirea ariei de investigație și în alte zone ale țării; preluarea acestei acțiuni de către Ministerul Cercetării și Tehnologiei și de către Academia Română; participarea la cercetare și a cercetătorilor maghiari din institutele de cercetare ale Academiei Române și din universități; organizarea unor reuniuni științifice (seminarii, colocvii, dezbateri etc.) cu participarea internațională (a slovacilor, cehilor, croaților, sârbilor, ucrainenilor, românilor de peste Prut ș.a.) în ce privește originea ceangăilor.

*Primele trei părți ale acestui studiu au apărut în "Opinia națională" nr. 110, 111 și 123.

Apărarea și respectarea ordinii de drept

Prof. dr. ADAM POPESCU

(Continuare din numărul 123)

Este vorba de persoane fără muncă, cu dosare de condamnări penale, într-un cuvânt, oameni rușiți de societate, de muncă, și, în majoritatea cazurilor, lipsiți de o minimă instrucție. Cei care nu sunt cuprinși în aceste categorii reprezintă excepția, meritând o analiză aparte. Totuși, trebuie menționat că, în cazul în care ordinea de drept este încălcată pentru însușirea de bunuri, de valori, sau de alte foloase, diferențierea între grupele de făptuitori dispare.

Ordinea de drept este încălcată prin fapte care vizează valorile de interes public, prin fapte care aduc vătămări demnității umane, integrității persoanei, împiedică libertatea de exprimare, de mișcare, de circulație, aduc atingere bazelor democrației și structurilor de stat, în esență, prin fapte care contravin legii, sub toate aspectele ei.

Pentru a încălca ordinea de drept este - am putea spune - înfrântă legea. Faptele ilicite singulare cum ar fi specula, falsul, abandonul de familie, edificarea cu încălcarea legii a unei construcții, nedeclararea corectă a valorii de vânzare a unui imobil sau cazurile izolate de corupție, evaziune fiscală, trafic de influență etc., deși contravin legii, nu constituie **stricto-sensu**, o încălcare a ordinii de drept. Dacă faptele de mai sus ar fi însă comise pe o scară largă, e lesne de înțeles că acestea ar pune în pericol cadrul juridic al statului de drept, al democrației, al ordinii de drept. Încălcarea ordinii de drept este evidentă și în cazul grevelor, întrunirilor, mitingurilor și demonstrațiilor neconforme cu legea.

Cine este îndreptățit și obligat să apere ordinea de drept? Sunt opinii care susțin că ordinea de drept trebuie apărată de guvern, prin orga-

nele de specialitate - Ministerul de Interne, Ministerul Public, Justiția sau chiar Armata. Participarea altor forțe la restabilirea și apărarea ordinii de drept - s-a susținut - ar reprezenta o gravă și inadmisibilă încălcare a însăși ordinii de drept.

Există însă și alte opinii, care susțin că apărarea ordinii de drept nu poate fi un atribut numai al unor organe de stat abilitate în acest scop. Ținând seama de caracterul general al ordinii de drept, apărarea acesteia aparține - susțin aceste opinii - tuturor formelor organizatorice din structura puterilor constituite în statul de drept, precum și din structura altor forme organizatorice legal constituite. Concluzia care se desprinde din aceste opinii este aceea că marea majoritate a cetățenilor țării este interesată în apărarea și respectarea ordinii de drept. De aceea, nu e lipsit de interes dezideratul perfecționării mijloacelor și căilor de apărare și respectare a ordinii de drept.

Masa rotundă cu tema "Conceptul de fundație în România: prezent și perspectivă", recent desfășurată sub egida Fundației "România de Măine" și a Asociației Oamenilor de Știință din România, a prilejuit o amplă retrospectivă și, totodată, o analiză minuțioasă a statutului și direcțiilor multiple de evoluție, proprii fundațiilor existente astăzi. Retrospectiva istorică este cerută de faptul că singura lege care reglementează statutul de fundație la noi a fost adoptată cu 72 de ani în urmă, răstimp în care, în România și în lume, au avut loc transformări esențiale care necesită reevaluarea terminologică și de principiu a construcțiilor juridice de acum aproape trei sferturi de veac. Iar analiza componentelor și implicațiilor, actuale și de perspectivă, ale fundației este solicitată de faptul că astăzi, în împrejurările tulburi specifice tranziției, apar tot felul de asociații care-și arogă numele de fundații în mod abuziv, întrucât scopul lor nu are nimic comun cu obiectivele consacrate prin lege ca fiind specifice unei fundații.

Și cum punctul esențial de raportare a considerațiilor istorice și juridice, formulate cu acest prilej, l-a constituit Fundația "România de Măine", masa rotundă a evidențiat, mai întâi, caracterul de nonprofit, autonom, neguvernamental și apolitic al acestei prestigioase fundații care-și îndeplinește, cu consecvență și autoritate, principalele obiective înscrise în statut: de a cultiva și promova valorile trainice, perene, ale culturii naționale și universale, de a contribui la dezvoltarea învățământului, științei și culturii, de a promova dezideratele înfăptuirii democrației și statului de drept în România.

Din această perspectivă și ca o caracterizare a complexității conceptului de fundație astăzi în România, a evoluției sale pe coordonate imprezvizibile acum 72 de ani, când a fost adoptată singura noastră lege cu acest conținut, prof. dr. Aurelian Bondrea, președintele Fundației "România de Măine", s-a referit pe larg la structura Fundației "România de Măine", la direcțiile multiple, dar și corelative de evoluție ale acesteia, la echilibrul dinamic, funcțional și creator, asigurat între activitățile de cultură, de învățământ și de cercetare științifică. Viabilitatea și însemnătatea națională a unei fundații tocmai de aici derivă, din faptul că aceste activități nu pot fi despărțite, că se complinesc în unitatea fundamentală a creației social-umaniste autentice. "De la început - a subliniat prof. dr. Aurelian Bondrea - fundația noastră a fost nonprofit și nu s-a făcut o departajare - fundație culturală sau fundație universitară ori de știință; fundația noastră are toate domeniile care sunt strâns legate, aproape că nu se pot dezvolta unul fără altul. Aceasta este o particularitate esențială a unei fundații pentru că, altminteri, ce poate fi o universitate? O universitate fără institute de științe și fără instituții de cultură se dezvoltă și desfășoară o activitate în mod unilateral. Pe când studenții la noi fac învățământ, fac cercetare științifică, fac și cultură. Vreau să vă spun că avem studenți, mai ales cei de la fără frecvență, care colaborează la alcătuirea unor monografii cu un grad înalt de cultură, mai cu seamă cu elemente de cultură tradițională,

"CONCEPTUL DE FUNDAȚIE ÎN ROMÂNIA: Prezent și perspectivă"

Masă rotundă organizată de Fundația „România de Măine”

participă la simpozioane, la alte manifestări științifice, culturale. Și nu avem chiar așa de puțini, avem 18.000 de studenți."

Pornind de la această realitate complexă și dinamică, dezbaterile au stăruit asupra definiției fundației și în desfășurarea lor s-a făcut frecvent apel la nevoia de actualizare a formulărilor existente, prin luarea mai riguroasă în calcul a caracterului de nonprofit, apolitic, neguvernamental, autonom etc., ca atribute definitorii astăzi ale fundației. În legătură cu aceste aspecte, prof. dr. Emil Mihuleac, moderatorul dezbaterii, a arătat că "în evoluția ei, fundația a devenit azi un fenomen nu numai juridic și economic, ci mai ales social, care merită să fie tratat în profunzime, fiind concomitent un domeniu de confluență: între intenția celor care constituie fundații și între stat care trebuie să supravegheze și să controleze crearea și funcționarea fundației (...). Statul trebuie să intervină, prin organele sale, ca suprem regulator al acestei vieți; prin aceste organe, în actualul context, ne referim la cele ale puterii judecătorești și ale puterii executive. Prin instanțele de judecată, statul trebuie să constate dacă fundațiile create (înființate) îndeplinesc condițiile prevăzute de lege, potrivit scopului, presupus ca necesar, pentru a-și putea realiza obiectivul și, deci, a putea fi ocrotite de ordinea juridică, prin acordarea personalității juridice."

Discuții aprofundate s-au desfășurat și în legătură cu scopul unei fundații, subliniindu-se, de fiecare dată, necesitatea ca acest scop să aibă caracter ideal și fără vreo utilitate adusă în acest sens propriu fondatorului. În această ordine de idei, prof. dr. Vasile Stănescu a spus: "În legătură cu scopul fundației, eu aș vrea să spun aici cum aș vedea scopul într-un proiect nou de lege. Aș menționa caracterul scopului - un ideal onest, un caracter de valoare spirituală și morală, pentru sensibilizarea societății asupra umanității, asupra promovării științei, cul-

turii și artei, asupra instituțiilor fundamentale. Aceasta ar fi ideea de bază. Ea poate avea un anumit segment al activității umane - învățământ, sănătate - sau un anumit segment al populației, tineret, mediu rural și așa mai departe (...). Părerea mea este că fundația, spre deosebire de alte entități juridice, are această caracteristică: scopul poate să determine mijloacele, care se cer puse în exclusivitate la realizarea scopului; cu alte cuvinte, poți să ai activități economice, să ai o editură, chiar mai mult decât atât, mai sunt și alte acțiuni, nimeni nu mă poate împiedica să le am. Dar în ce scop fac treaba aceasta? În scopul realizării de fonduri cât mai mari pentru realizarea scopului prevăzut de statutul fundației."

În strânsă legătură cu aceste aspecte s-a dezbătut și tipologia juridică a fundației, foarte importantă astăzi când, printr-o utilizare abuzivă, conceptul însuși a ajuns să nu mai aibă întotdeauna semnificația valorică prin care a fost consacrat. Prof. dr. Victor Dan Zlătescu a precizat: "În tipologia persoanelor juridice, fundația ocupă un loc aparte. Un loc aparte care a făcut ca unica încercare de clasificare a persoanelor juridice să se oprească în fața ei. Toate teoriile elaborate cu privire la persoana juridică nu au reușit să găsească un numitor comun care să includă și fundația, pentru că ea reprezintă un patrimoniu de afectării, ceea ce nu se poate spune despre alte cazuri. Un patrimoniu, mai mic sau mai mare, se desprinde de titularul lui, se individualizează, capătă o autonomie și continuă să funcționeze fără a avea în spate nici un colectiv, cum se spune în teorie, care și acum este împărțită în literatura de specialitate, deci nici o persoană fizică. Ea se desprinde - și este esențial pentru înțelegerea conceptului de fundație - se desprinde total de patrimoniul fondator (...). De aceea, esențialul este ca fundația să-și urmărească obiectivele sale și să afecteze veniturile scopului său, pentru că în acest fel nu se

poate spune că se încalcă statutul fundației. De exemplu, Fundația "Elias" era o mare capitalistă, avea fabrici, păduri și multe altele, în ce scop? În scopul realizării obiectivelor fundației și nimeni nu a spus nimic înainte că această fundație a fost ilegală, că ar trebui ca actul să fie lovit de nulitate."

Distincția dintre fundație și asociație i-a prilejuit avocatului Ioan Sulica o seamă de considerații de ordin istoric, dar și organizatoric, cu evidențierea etapelor ce se cer parcurse pentru ca înființarea unei fundații să dobândească statut legal: "Ce înseamnă constituirea unei fundații, ce înseamnă organ de conducere, cine îl alege în cazul fundațiilor? Ca și în alte cazuri de persoane juridice, documentul de bază care definește această persoană juridică de drept privat nu-l constituie doar statutul. Statutul este un act de viață internă, după care se desfășoară activitatea acestei persoane juridice. Fundația se constituie printr-un act constitutiv, nu se cheamă contract ca în cazul asociațiilor, ci un act constitutiv al fundației, care va îmbrăca o formă adecvată țelului și scopului aprobat, patrimoniului aprobat și desemnează primul comitet de direcție și modul în care acest comitet de direcție, conform statutului, va dirija activitatea fundației. Acest act constitutiv, cu statutul fundației, cu avizul ministerului de resort se autorizează de către instanța judecătorească și se înscrie în registrul persoanelor juridice."

Toate aceste contribuții teoretice la dezbaterile conceptului de fundație au fost aduse, cum aminteam, prin raportare la statutul și la evoluțiile interne survenite în structura și în activitatea Fundației "România de Măine". A fost evidențiat, între altele, și faptul că, aici, s-a pornit la drum cu înființarea unei edituri care, până astăzi, a scos peste 1,1 milioane exemplare de cărți pentru elevi și studenți, între care cursuri universitare și tratate științifice de referință. Concomitent, în cadrul

Fundației "România de Măine" a luat ființă Universitatea "Spiru Haret", careia i s-au creat laboratoare dintre cele mai moderne. Și cum existența unei universități nu poate fi concepută fără o amplă activitate culturală și de cercetare științifică, în cadrul Fundației "România de Măine" funcționează Academia de Cultură Națională "Dimitrie Gusti" și Academia de Studii pentru Dezvoltarea Economică și Socială a României, precum și numeroase consilii științifice de profil. Evoluția activității de ansamblu în cadrul Fundației "România de Măine" face ca aria învățământului, antrenat într-o amplă competiție calitativă, de selecție riguroasă, să se restrângă treptat în favoarea cercetării științifice care trece astfel pe primul loc. Așa se face că, pentru anii 1996 și 1997, Fundația cu institutele ei de cultură, știință și învățământ desfășoară activitate de cercetare științifică pe bază de contract în valoare de aproape 3 miliarde de lei.

Aceste realități care atestă un remarcabil potențial de creație social-umanistă, - a subliniat prof. dr. Adam Popescu - evidențiază faptul că "Fundația "România de Măine" a respectat condițiile esențiale ale legii în vigoare și a respectat întocmai scopul ideal, nonprofit și de interes obștesc, public general. Sub acest raport nu se poate reproșa nimic și cred că și instanțele, când au verificat dosarul și statutul fundației noastre și au luat avizele de la ministerele de resort, au pus accent pe această condiție centrală".

Observații și precizări interesante au fost formulate și din perspectiva abordării fundației ca parte a societății civile, a raporturilor dintre fundație și politic, disocieri pe cât de fine, pe atât de bogate în semnificații, a căror deplină punere în valoare constituie un obiectiv de stringentă actualitate. Este ceea ce a subliniat prof. dr. Constantin Vlad: "Eu îmi propun ca pe viitor să analizez mai pe larg, într-un articol special, raportul fundației cu politica și cu interesul național al societății. Adică, poziția fundației ca organizație nonprofit. Legea, așa cum este, este bună, a rezistat, pe baza ei funcționăm și noi bine de câțiva ani, dar pornind de la cerințele societății românești actuale, de la dezvoltarea ei ca o societate democratică, pluralistă, se resimte necesitatea unor reglementări legislative mai cuprinzătoare privind statutul, poziția clară a unor asemenea asocieri ale oamenilor."

Pe aceeași linie se înscriu și observațiile concrete, precizările formulate de dr. Gheorghe Stroe, cercetător științific la Institutul de Cercetări Juridice al Academiei, lector universitar Radu Stancu, dr. Radu Rey și prof. Dumitru Popa Valdeamar. Concluzia de fond ce a încununat această rodnică masă rotundă s-a referit la necesitatea continuării dezbaterilor pe o asemenea temă, astfel încât noul proiect de lege privind fundațiile, aflat în stadiu de elaborare la Parlament, să poată beneficia de sugestii fertile, ca un suport teoretic cât mai larg.

Oră de curs la Universitatea „Spiru Haret”

(Continuare din numărul trecut)

Firește, cu ajutorul calculatoarelor, se poate optimiza un proces, dar acest avantaj, arăta cu mult umor academicianul Moisil, nu se poate folosi în țara noastră pentru simplul motiv că forurile conducătoare nu știu ce semnificație are cuvântul **optim**, ele cerând în fiecare an o producție mai mare decât în anul precedent. Ar trebui explicat că adjectivul **optim** este prin el însuși un superlativ, care nu mai are grade de comparație, expresiile **mai optim** și **cel mai optim** fiind lipsite de sens.

Și cu alte prilejuri, academicianul Grigore Moisil remarcă greșeli de exprimare. Îmi amintesc că, ieșind de la o ședință plenară a Consiliului Național al Cercetării Științifice (CNCS), mi-a spus: "Cel puțin de 10 ori am sesizat cuvinte ca **umane**, **umaniste**, **umanitare** folosite greșit. Ce vreți? Așa s-a format limba română: prin folosirea greșită a limbii latine". Atunci academicianul Remus Răduleț a exemplificat: "Într-adevăr, cuvântul **amândouă** vine de la cuvintele latine **ambi due**. Ori, este clar că **ambii doi** (sau **ambele două**) sunt expresii greșite".

Academicianul Grigore Moisil făcea o propagandă susținută pentru matematică în rândurile elevilor de liceu. Odată, trebuind să se ducă la unul din marile licee din București, a comandat la garajul Academiei un automobil "Mercedes". L-am întrebat de ce nu dorea decât un automobil "Mercedes". Mi-a răspuns: "Elevii trebuie să vadă mai întâi că, dacă înveți matematică, ai un automobil "Mercedes". Acest fapt este mult mai convingător pentru ei decât pledoaria pentru matematică pe care am s-o fac în fața lor". Și cred că avea dreptate.

Am participat odată la o discuție în legătură cu introducerea cunoștințelor de mecanică, ca aplicație a cursului de analiză matematică, în licee. Academicianul Moisil, pledând pentru probleme de mecanică menite să stărnească interesul elevilor, a spus: "Dacă le veți spune elevilor că un corp așezat pe un plan înclinat alunecă la vale, ei vor căsca; dacă le veți spune elevilor că o bilă lansată pe un plan orizontal se mișcă rectiliniu și uniform, ei vor căsca din nou".

O problemă delicată pentru membrii Academiei Române era aceea că nu puteau pleca în străinătate decât dacă plecarea era aprobată de Secretariatul Comitetului Central al Partidului, ale cărui ședințe aveau loc o dată pe săptămână, lunea. Trebuind să plece la o manifestare științifică internațională însoțit de 3 cercetători de la Institutul de matematică al Academiei, a constatat că, cu 3 zile înaintea plecării, cercetătorii aveau pașapoartele și valuta necesară, iar dânsul nu avea nici o formă făcută. Intrigat, i-a cerut socoteală directorului relațiilor externe, Alexandru Ciungu. Acesta i-a explicat că pentru dânsul este necesară aprobarea Secretariatului Comitetului Central, a cărui ședință avea loc abia luni. Nu înțelegea de ce era nevoie de această aprobare. "Pentru că sunteți academician" - i-a răspuns directorul. "Și dacă nu eram academician?" - a întrebat Moisil. "O! Atunci ați fi avut pașaportul și valuta de acum o săptămână!" Concluzia academicianului Moisil a fost logică: "Atunci îmi dau demisia din Academie; este

Academicianul GRIGORE MOISIL, așa cum l-am cunoscut

Acad. RADU VOINEA

mult mai bine astăzi să scrii pe cartea de vizită **fost academician**, decât **academician**!"

Altădată, academicianul Moisil a cerut să i se facă formele de plecare la o manifestare științifică. După vreo 10 zile formele erau gata, dar academicianul Moisil n-a mai plecat. Motivul: era vorba de o manifestare fictivă. Academicianul voia să afle cam câte zile durează formalitățile, ca să știe, atunci când va trebui într-adevăr să se ducă la o manifestare științifică, cu câte zile înainte să solicite întocmirea acestor formalități. I s-a explicat că, deși plecarea unui academician, în limbajul obișnuit necesită o **aprobare** a Secretariatului CC al PCR, această aprobare este în realitate o **hotărâre** și nerealizarea unei hotărâri poate avea consecințe neplăcute. Academicianul Moisil a insistat că el este om de știință și, ca om de știință, este dator să facă experiențe.

Problema contactului cu străinătatea era considerată de academicianul Grigore Moisil vitală pentru cercetătorii din România. Îmi amintesc că, la o adunare generală a Academiei, ca de obicei, în calitatea mea de secretar general, am prezentat raportul pe anul precedent, iar președintele Miron Nicolescu a prezentat planul Academiei pe anul următor. Au urmat discuții: și mare mi-a fost mirarea când academicianul Moisil, luând cuvântul, a spus: "Vreau să critic foarte aspru pe secretarul general (adică pe mine) pentru modul cum a citit raportul. Paragra-

ful referitor la relațiile externe trebuia citit mai rar, mai tare, mai nuanțat" și, în continuare, a vorbit despre **importanța relațiilor externe**, despre **pericolul izolării de mediul științific internațional** etc. Când am ieșit din Aulă s-a întâmplat să fim, la un moment dat, alături, unul de altul. Ne cunoșteam de multă vreme și ne simpatizam reciproc.

- "Sper că nu te-ai supărat că te-am criticat" - mi-a spus academicianul Moisil.

Eu, aducându-mi aminte de un vechi proverb românesc, i-am replicat:

- "De ce să mă supăr? Eu am fost șaua. Iapa este altcineva". A zâmbit cu înțeles.

S-a întâmplat ca cineva din conducerea superioară, întorcându-se dintr-o călătorie făcută în străinătate, unde vizitase și un institut de cercetare, să ne solicite ca la Institutul de matematică să fie dăruite toate zidurile intermediare, iar încăperile rezultate să fie compartimentate prin pereți de sticlă înalți de 1,40 m. În aceste compartimente urmau să lucreze cercetătorii, iar pentru șeful de sector să se amenajeze o estradă, de unde acesta să supravegheze pe toți cercetătorii din sector. În ceea ce privește pe șeful de secție acesta trebuia să dispună de o estradă și mai înaltă, de unde să supravegheze pe toți cercetătorii din secție. Președintele Academiei, Miron Nicolescu, care era și directorul Institutului de matematică, era plecat în străinătate, așa că am apelat la academicianul Grigore Moisil,

care a reușit să oprească această aberație, lucru care n-a fost tocmai ușor.

La un moment dat, ni s-a cerut să reducem personalul tehnico-administrativ, respectiv pe șefii de secții și șefii de sector. Zadarnic am căutat să argumentăm că șefii de secție și șefii de sector nu fac parte din personalul tehnico-administrativ. Ni s-a răspuns de la un nivel foarte înalt: "Se numesc **șefi**, sunt personal tehnico-administrativ!" A fost meritul academicianului Grigore Moisil de a fi oprit această anomalie. Cuvântul său era ascultat. Atunci s-au introdus gradele de cercetător principal 1 pentru șeful de secție, de cercetător principal 2 pentru șeful de sector și de cercetător principal 3.

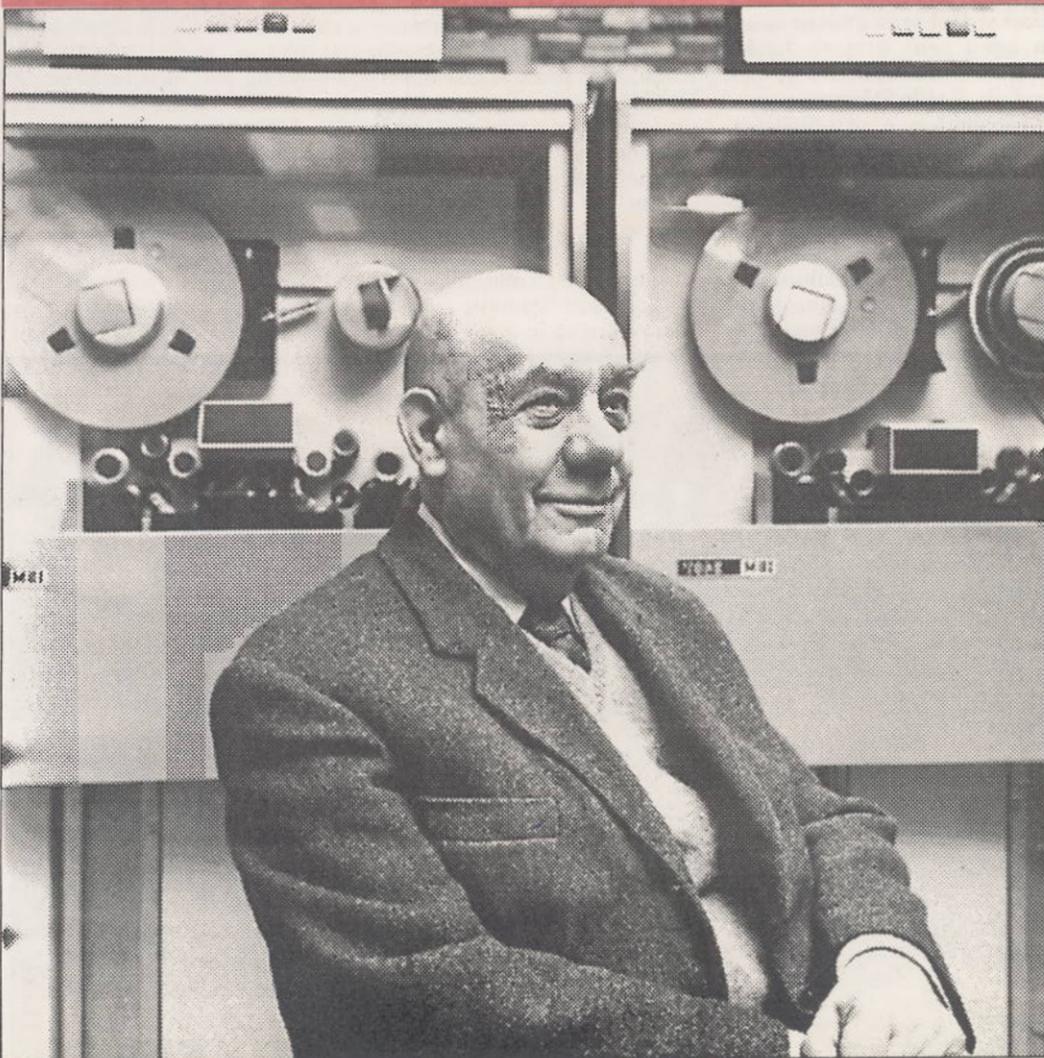
Dar situația în care academicianul Grigore Moisil s-a remarcat în mod special a fost într-o celebră ședință a Prezidiului Academiei. Conducerea superioară dorea să văduvească Academia de unitățile de cercetare, dar voia, în baza unui foarte ciudat principiu al democrației, ca Academia să ceară acest lucru. Președintele Miron Nicolescu era plecat în străinătate. Academicianul Șerban Țițeica îi ținea locul. A fost convocat prezidiul, la care a fost invitat și academicianul Grigore Moisil, care a vorbit astfel: "Se spune că Institutul de matematică trebuie să plece de la Academie și să fie transferat la Universitatea din București, pentru că acolo este o facultate căreia i se zice **matematică** sau cam așa ceva" (profesorul Moi-

sil era în conflict cu Facultatea de matematică, motiv care l-a făcut să treacă, cu catedră cu tot, la Facultatea de filosofie, unde preda un curs special de matematici. Aceasta explică limbajul folosit mai sus). Și în continuare: "**Locul Institutului de matematică nu este la Universitate, ci la Patriarhie**. Acolo, cel puțin, vom fi lăsați în pace. Spuneți NU! la propunerea ca institutele să plece de la Academie, dacă vreți să rămâneți oameni de știință. Dacă nu sunteți în stare să spuneți NU, veți înceta de a mai fi oameni de știință, veți ajunge rău de tot. Doamne păzește! Veți ajunge miniștri, căci ce sunt miniștrii decât niște oameni care nu știu să spună NU!"

Ecourile acestei memorabile ședințe a Prezidiului din anul 1969 au ajuns sus de tot, cel ce vă vorbește fiind acuzat de a fi fost instigator pentru că a convocat Prezidiul Academiei (conform atribuțiilor secretarului general, el era cel care convoca prezidiul). Până la urmă, institutele au trebuit să plece de la Academie. Este adevărat că un număr restrâns, vreo șapte, între care și Institutul de matematică, au mai rămas până în 1975, când Academia a rămas fără nici un institut.

Atunci au fost desființate și indemnizațiile membrilor Academiei, prilej pentru academicianul Grigore Moisil să se **plângă că din leafă nu-și mai poate face un costum nou de haine**. S-a plâns forurilor superioare de partid și de stat, afirmând însă, cu umorul negru care-l caracteriza, că nu este cazul să se alarmeze cineva pentru faptul că, în prezent, poartă ultimul costum pe care-l are. Un motiv real de alarmare ar putea fi atunci când va fi văzut mergând pe Calea Victoriei îmbrăcat în fracul pe care-l avea de când fusese ministru plenipotențiar la Ankara, în anii 1946-1948.

În încheiere, se impun câteva concluzii. O primă caracteristică a personalității academicianului Grigore Moisil a fost **spiritul său deschis la noutăți**, care a știut întotdeauna să deosebească **noul veritabil** de ceea ce se dovedește de multe ori o **modă trecătoare**. O altă caracteristică a fost orientarea cercetărilor sale către **lucruri practice**. M-a impresionat întotdeauna excepționala sa capacitate de a-și însuși discipline atât de diverse, de la matematica pură și logica matematică până la matematica aplicată. Această arie imensă a făcut pe unii să se îndoiască de profunzimea cercetărilor sale. Nimic mai greșit. Într-un domeniu nou, ca și într-o stâncă, cel mai greu este să realizezi prima fisură adâncă. Lărgirea fisurii este o operație merituoasă pe care o pot face cu succes **colaboratorii**. Și academicianul Grigore Moisil a avut mulți colaboratori. A știut să se apropie de tineretul studios, a fost un **făuritor de școală de cercetare**, care a dus **faima matematicienilor români în întreaga lume**. Și dacă, așa cum spunea Nicolae Iorga, adevăratul savant trebuie judecat nu numai după opera lui, ci mai ales după dăra de lumină pe care o lasă în urma sa, atunci dăra de lumină pe care a lăsat-o Grigore Moisil este impresionantă. Grigore Moisil a fost savant, dar nu pedant, a fost o personalitate complexă și plină de farmec, așa putea afirma, un **savant umanist** și sunt sigur că de data aceasta nu folosește acest termen în mod greșit.

Consecvență principiilor care îi călăuzesc activitatea,

FUNDAȚIA "ROMÂNIA DE MÂINE"

a publicat în editura sa cartea de larg interes:

PROTEJAREA PATRIMONIULUI CULTURAL NAȚIONAL

ROMÂNIA - MAXIMĂ URGENȚĂ

Volumul reunește comunicările susținute la Colocviul organizat de Fundație în colaborare cu Ministerul de Interne, în noiembrie 1995.

În carte este dat publicității documentul de certă actualitate:

APEL CĂTRE PARLAMENTUL ROMÂNIEI

Participanții la Colocviul "PROTEJAREA PATRIMONIULUI CULTURAL NAȚIONAL", organizat în zilele de 27-28 noiembrie 1995, de DIRECȚIA DE CULTURĂ ȘI SPORT din MINISTERUL DE INTERNE și ACADEMIA DE CULTURĂ NAȚIONALĂ "DIMITRIE GUSTI" din cadrul FUNDAȚIEI "ROMÂNIA DE MÂINE", în calitate noastră de cetățeni români și de demnitari, academicieni, profesori universitari, ofițeri, slujitori ai cultelor, publiciști, muzeografi, magistrați, specialiști în domeniul folclorului, sociologiei, istoriei, arheologiei, monumentelor, artelor, limbii și literaturii, arhivistici,

pe deplin conștienți că identitatea noastră spirituală este strâns legată de cunoașterea, valorificarea și apărarea patrimoniului cultural național;

înțelegând că istoria României se suprapune peste istoria culturii, făurită de poporul nostru;

relevând că de valorile materiale și spirituale de tezaur, create de oameni, ca membri ai națiunii, dispune doar națiunea;

evaluând eforturile din ultimii cinci ani în această privință și constatând precaritatea mijloacelor juridice, precum și lipsa unei strategii coerente și unitare în protecția patrimoniului cultural național;

relevând rolul instituțiilor statului, al școlii, bisericii și al familiei în educarea tinerei generații, în scopul cunoașterii și prețuirii moștenirii culturale, spre a o transmite întreagă și îmbogățită urmașilor;

constatând că toate statele Europei, pe baza documentelor internaționale, au adoptat severe măsuri legislative, administrative, logistice, de inventariere și protejare a principalelor valori mobile și imobile de patrimoniu material și spiritual al națiunilor, determinând o solidă atitudine civică față de simbolurile și modelele culturale de identitate națională;

îngrijorați de recrudescența și gravitatea agresiunilor ideologice, morale și fizice la adresa valorilor naționale, precum și a fenomenelor de distrugere și înstrăinare ilegală a bunurilor de patrimoniu;

având în vedere eforturile de informatizare a societății și de dezvoltare a proceselor de stocare și manipulare a datelor și evidențelor privitoare la patrimoniul cultural național;

fără a ne substitui instituțiilor cu obligațiuni în domeniu, adresăm un APEL Parlamentului României pentru:

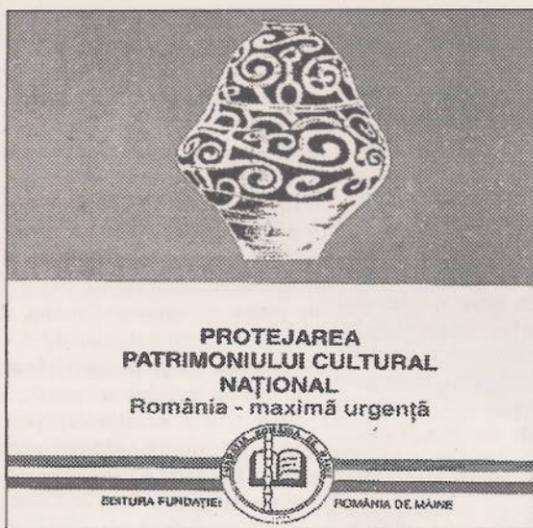
1. Discutarea și aprobarea, în regim de urgență, a Legii protecției patrimoniului național și a Legii

Arhivelor, care să prevadă, mai cu seamă, locul, rolul și obligațiile instituțiilor, specialiștilor și cetățenilor, instrumentele și măsurile de evaluare și protecție a moștenirii noastre culturale.

2. Constituirea, sub egida Parlamentului, a unui **Consiliu privind protecția patrimoniului național**, alcătuit din instituții și persoane, care să coordoneze și să evalueze, pornind de la o strategie coerentă și unitară, eforturile societății noastre de cunoaștere, valorificare și protejare a memoriei colective și moralei tradiționale - patrimoniul cultural național - sigiliul cu care pecetluim identitatea noastră spirituală, pe care o înfățișăm Europei și lumii întregi.

Cu speranța că Apelul nostru va fi receptat de onor Parlamentul României în sensul necesității unei urgente intervenții a acestui înalt for, participanții la Colocviu țin să vă asigure că vor continua să sprijine toate acțiunile de apărare a patrimoniului cultural.

Prezentul APEL a fost adoptat în unanimitate, în ziua de 28 noiembrie 1995, de către participanții la Colocviul "PROTEJAREA PATRIMONIULUI CULTURAL NAȚIONAL".

Din cuprins:

- Senator **Vasile Văcaru**: "Inițiativa Fundației "România de Mâine" reprezintă o conectare la România care a fost și care este".

- **Ghiciu Pașcu**: "Este necesară o nouă lege, cuprinzătoare și eficientă!"

- Prof. dr. **Aurelian Bondrea**: "Patrimoniul național și integritatea etno-spirituală a unei națiuni. Către o știință a patrimoniului național".

- Acad. **Ion Coteanu**: "Limba română este patrimoniul nostru cultural cel mai de seamă".

- Acad. **Romulus Vulcănescu**: "Patrimoniul național de cultură și civilizație din perspectiva etnologiei române".

- Dr. **Ilie Bădescu**: "Patrimoniul național în lumina sociologiei dezastrelor provocate prin regimurile de spoliere".

- Prof. univ. dr. **Ion Dodu Bălan**: "Patrimoniul și politica culturii".

- Prof. dr. **Lucian Culda**: "Națiunile și patrimoniile lor culturale în condițiile sporirii agresiunilor informaționale".

- Col. **Ion Anghel Mânăstire**: "Să ne unim eforturile în apărarea patrimoniului cultural național!"

Alte comunicări:

Lt. col. **Virgil Voiculescu**, **Florin Șerbănescu**, **Ioan Gașpar**, **Mircea Sfârlea**, **Marin Radu Mocanu**, dr. **Voica-Maria Pușcașu**, conf. univ. dr. **Mihail Diaconescu**, prof. **Virgiliu Z. Teodorescu**, **Alexandru Chiriacescu**, **Viorica Necula Ștefănescu**, col. dr. ing. **Cristian Radu Pârlog**, **Liliana Mârșanu**, col. **Alexandru Mureșan**, **Dan Matei**, **Mariana Vasiliu**, **Irina Oberländer-Târnoveanu**, **Gheorghe Mărgărit**, **Carol König**, **Dan Baicu**, col. **Gheorghe Sărac**, col. **Marcel Chirițescu**, dr. **Maria Cobianu-Băcanu**, ing. **Gabriela Tuas**, prof. dr. **Ion Gh. Gorgăneanu**.

Coordonate civice ale educației

(Continuare din pag. 1)

Considerăm că, în această privință, experiența românească, noua Lege a învățământului, recunoașterea și afirmarea - cu unele dificultăți datorate în special atitudinii intolerante din partea unora - a învățământului particular ca alternativă și complementaritate la cel de stat, constituie o expresie concludentă a orientării către un învățământ umanist, de calitate, capabil a forma cetățeni activi ai României. Acestui scop îi servesc, desigur, programele și planurile de învățământ, modernizate și structurate în strânsă relație cu nevoile specializării profesionale dar și ale deschiderii către un larg orizont cultural, civic, încât am putea spune că facultățile Universității "Spiru Haret", Fundația "România de Măine" în ansamblul său promovează consecvent și sistematic, în spirit constructiv-analitic, valorile culturale și universale. Prin aceasta se afirmă și caracterul integrator al învățământului și culturii. Activitățile de învățământ, cercetarea științifică, dezbaterile pe teme ale vieții materiale și spirituale a poporului român relevă consecvența convingerii corpului nostru profesional că în România, ca și pe continentul european, în lume, în general, coeziunea socială, pacea și democrația presupun o viziune împărtășită a trecutului, a prezentului și a viitorului. Suntem astfel de acord cu opinia că **dacă se dorește promovarea toleranței și a coeziunii sociale prin educație, una din sar-**

cinile importante în predarea faptelor sociale și a istoriei este de a face în așa fel încât toate părțile diferite ale unei populații să se integreze în istorie. (126)

Dar dacă, pe de altă parte, "investițiile în educație variază considerabil de la o societate la alta - atât prin resursele umane cărora le sunt consacrate, cât și prin categoriile de populație care sunt vizate" (p. 127) -, putem spune că, în ce ne privește, bilanțul celor peste cinci ani de la întemeierea Fundației, perspectivele continuării activității de profund interes național în serviciul valorilor științei și culturii, al conlucrării spre binele generațiilor de azi și de mâine, îndreptătesc încrederea că, în ciuda unor dificultăți și, uneori, chiar piedici, efortul comun al cadrelor didactice și studenților se va regăsi în nivelul de instruire al majorității absolvenților noștri.

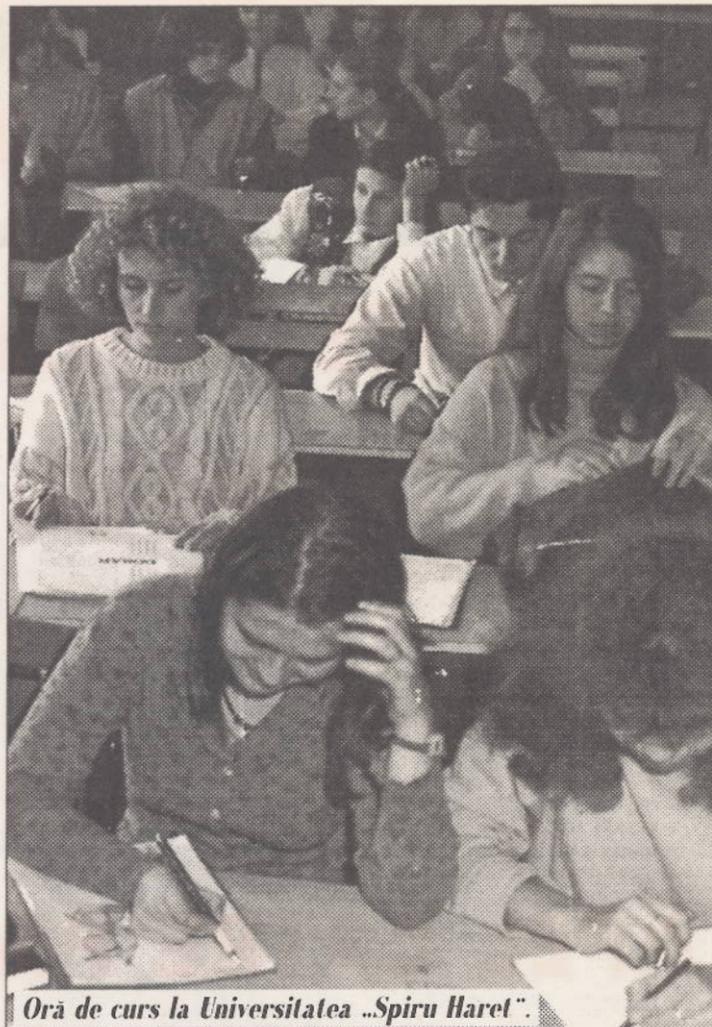
Instituție social-umanistă, nonprofit, autonomă, guvernamentală și fără scopuri politice, Fundația "România de Măine" și-a format, deja, o personalitate distinctă în viața social-culturală a țării. Fundația și instituțiile sale constituie forme complementare sau alternative în domeniul învățământului, ca și în sfera cercetării științifice, dispun de o mare mobilitate a planurilor, programelor și obiectivelor urmărite, îmbinând efectiv învățământul cu cercetarea științifică și activitățile culturale. **Instituțiile Fundației "România de Măine"** sunt unități nonprofit, în care toate veniturile au fost,

sunt și vor fi investite pentru desfășurarea activităților didactice, de cercetare științifică și culturale, pentru dezvoltarea continuă a bazei tehnico-materiale.

Este evident că într-o societate democratică, deschisă orizonturilor cunoașterii și valorilor culturii, instituțiile de învățământ, toți factorii educativi au o contribuție remarcabilă la formarea și afirmarea spiritului civic, la cultivarea înțelegerii și toleranței între membrii societății. Aceștia, conștienți de propriile interese dar și de cerințele ansamblului social, își apropie și "utilizează" cu eficiență sporită valorile democrației. Pe această cale, prin intermediul experienței sociale se ajunge la stadii noi ale culturii democrației, atmosfera de colaborare, cooperare și toleranță fiind un factor de seamă al înaintării pe calea modernizării vieții sociale, a construirii statului de drept și perfecționării continue a vieții democratice, fără de care nu pot fi concepute ascensiunea progresului social general și nici emanciparea personalității umane.

1) Philippe Braud, *Grădina deliciarilor democrației; pentru o lectură afectivă a regimurilor pluraliste*, Globus, București, 1995, p. 45.

2) *Institutul Român pentru Drepturile Omului. Seminarul Internațional asupra Toleranței*, București, 23-26 mai 1995, p. 125. În continuare, trimiterea la acest volum vor fi menționate în text.

Oră de curs la Universitatea „Spiru Haret”.

fost impus modelul economiei centralizate.

Alegerea modelului economiei de piață adecvat economiei românești va permite reabilitarea economiei de piață, care, într-adevăr, conține în sine mulți stimuli ai progresului și performanței. Aceasta presupune ca știința economică să acorde atenția cuvenită adaptării la cerințele contemporane și de perspectivă ale modelului economic de piață socială.

Economia socială de piață, răspunzând exigențelor naționale și internaționale, constituie, totodată, cel mai bun cadru social pentru o creștere durabilă, întrucât asigură un mixaj satisfăcător între orientarea de către guvern a economiei și încurajarea inițiativei libere. Experiența țărilor care au realizat o dezvoltare rapidă în ultimele decenii demonstrează că aceasta s-a datorat, în bună măsură, faptului că statul a făcut o alegere conștientă, acordând prioritate strategică și încurajând cercetarea științifică și tehnologică și furnizând sprijin în domeniul dezvoltării infrastructurii și învățământului. România are nevoie astăzi de o strategie de dezvoltare pe termen mediu și lung. Însă, pentru aceasta, trebuie să se renunțe la concepția "non-amestecului" statului în rezolvarea problemelor economiei românești și să se adopte o **strategie de intervenție activă în dirijarea spre un scop precis a proceselor economice**. Printre măsurile ce se impun de urgență pentru realizarea acestui obiectiv este înființarea unei **agenții naționale de planificare** care să facă ordine în haosul și dezordinea existente astăzi în economie. În aceste condiții, se pot realiza mai bine obiectivele economiei sociale de piață. Înființarea unei instituții de planificare ar descifra mai bine semnalele pieței, incluzându-le în strategia de dezvoltare.

Acest organism, radical deosebit de cel existent în trecut - birocratic-administrativ - trebuie să planifice împreună cu forțele pieței, și nu împotriva

lor. Astfel s-ar putea constitui un model de economie de piață reglementat și dirijat de guvern. În felul acesta, nu am mai rămâne, ca în prezent, în nădejdea forțelor spontane ale pieței.

Tot mai mult se vorbește în literatura de specialitate din străinătate de "**societatea participativă**", în care salariații sunt cointeresați material în rezultatele producției, prin participarea la decizii, la împărțirea profitului; se asigură astfel un climat favorabil muncii, de relații socio-umane. **Comportamentul participativ** nu este impus, ci este determinat de patronat prin **cointerese**. Economia de tip participativ schimbă mentalitățile colectiviste, de dezinteres, generate de lipsa de cointerese, estompează contradicțiile tradiționale dintre salariați și patronat, evită dezvoltarea individualismului și tinde spre integrarea și sudarea colectivului de muncă, indiferent de forma de proprietate. Sunt autori care consideră "**societatea participativă**" ca un model de sine stătător de economie de piață. Ei o denumesc economie de piață participativă. După opinia mea, acest model nu întrunește elementele de bază necesare pentru un model de economie de piață, el funcționează în aproape toate tipurile economiei de piață existente azi. Dacă nu este un model de economie de piață, el nu poate fi nici un model de societate. Personal, consider că **cointeresearea prin participare** - pentru că în fond la aceasta se reduce teoria economiei participative - este un **element component important al economiei sociale de piață**. Prin aceasta se asigură o cerință importantă a economiei sociale de piață, și anume trecerea de la strategia "supunerii și controlului" la cea a "parteneriatului și consensului social."

Modelul economiei participative trebuie să devină o **componentă importantă a construirii modelului românesc al economiei de piață**.

Inevitabilul model propriu

(Continuare din pag. 1)

Cu privire la rolul statului și al pieței, Willy Brandt, fost lider al social-democrației germane, sublinia cerința, "de a lăsa piața să înflorească în toate cazurile în care aceasta se face rezonabil, în interesul celor administrați. Statul să intervină prin planificare acolo unde este imperativ. Sau cum spunem în programul nostru fundamental: concurență pe măsura posibilului, planificare pe măsura necesarului."

Deci, **economia de piață este compatibilă cu planificarea**.

O componentă importantă a economiei sociale de piață o constituie echitatea. Economia de piață planificată, socialistă, asigură un înalt nivel de echitate, însă nu asigură în același timp și performanțe, ceea ce conduce la o egalitate în sărăcie.

În țara noastră, în cei cinci ani de reformă, s-a creat un nou mediu social-economic. Economia nu este nici socialistă, nici capitalistă, ci un amalgam între ele.

Echitatea vine în contradicție cu economia clasică și doctrina liberală. Repartiția relativ echitabilă a PIB constituie o componentă de bază a economiei sociale de piață, cu condiția ca diferențierea să se facă numai pe criterii de performanță, de capacitate.

Economia socială de piață presupune, de asemenea, un grad ridicat de ocupare a forței de muncă.

Prin economia socială de piață se înțelege acel tip de economie de piață care **îmbină organic socialul cu performanța iar piața este stăpânită și reglementată de stat prin pârghiile economice**. Acest tip de economie de piață are cel puțin următoarele trăsături: **intervenția dirijată a statului; maximizarea creșterii economice; punerea în valoare a potențialului național și asigurarea protecției economiei naționale; stimularea principiului coparticipării la luarea deciziei; restructurarea și re tehnologizarea economiei trebuie să țină seamă de criteriul social;**

promovarea justiției sociale și atenuarea discrepanțelor sociale; asigurarea îmbinării cointereseării individuale cu solidaritatea; stimularea formelor asociative, de tip cooperatist, care, prin natura lor, au caracter social; situarea, în centrul atenției, a bunăstării poporului și stabilirea unui minim de venit; reducerea la minimum a costurilor sociale ale tranziției.

După convingerea noastră, acest tip de economie socială de piață este progresist, se întemeiază pe creșterea economică și pe performanță, se sprijină pe fundamentele economiei clasice de piață.

Datorită efectelor negative pe care le-a avut, într-o perioadă scurtă, reforma economică asupra PIB, a producției și nivelului de trai, analizând rezultatele obținute în cei peste 20 de ani de dezvoltare, majoritatea populației din România nu mai are încredere în valențele economiei de piață. S-a ajuns la concluzia că modelul economiei de piață este dictat din exterior, așa cum a

REVISTA

OPINIA

națională

Tiparul executat de
DRAGO PRINT GRUP

Tipografia F.E.D.

TEHNOREDACTARE COMPUTERIZATĂ:
Mariana IONIȚĂ

REDACȚIA ȘI ADMINISTRATIA: București, Palatul Sporturilor și Culturii, Parcul Tineretului, Sector 4. Telefon: 330.68.45

Costul unui abonament trimestrial este de 3000 lei. Plata abonamentelor se face prin mandat poștal sau dispoziție de plată pe adresa: Fundația "România de Măine", Palatul Sporturilor și Culturii, Parcul Tineretului, Sectorul 4, București, Cont 451.00.972 - B.C.R. - S.M.B. Abonamente se pot face și prin oficiile poștale din întreaga țară.

Revista "OPINIA NAȚIONALĂ" se află înscrisă în Catalogul de presă "RODIPET" la poziția 2111.

Cititorii din străinătate se pot abona prin "RODIPET" S.A. - P.O. BOX 33-57, Fax 0040-1-3129432 sau 3129433, telex 11995 - Piața Presei Libere nr. 1, Sect.1, București - România.

Resurecția unei reviste:

ASTRA

Rădăcini adânci în cultura românească

Prof.univ.dr. ION DODU BĂLAN

Neîndoios, "omul sfințește locul". Neîndoios, personalitățile distincte, originale, pline de inițiative, determină marile momente culturale din istoria unui popor, apariția unor publicații, a unor mișcări și curente literare. Samuel Micu, Gh. Șincai, Petru Maior, Ion Budai Deleanu au determinat Școala Ardeleană; Gh. Lazăr a inițiat învățământul în limba română, la București; Ion Heliade Rădulescu, prin "Curierul românesc", în Țara Românească, Gheorghe Asachi, prin "Albina românească", în Moldova, Gheorghe Barițiu, prin "Gazeta de Transilvania", au pus bazele presei în limba română; Kolgălniceanu, prin "Dacia literară", a impulsat Curentul duhului național; Titu Maiorescu, Iacob Negruzzi, P.P. Carp, Teodor Rosetti, Vasile Pogor au pus bazele Junimii și i-au promovat programul prin revista "Convorbiri literare". În Ardeal, în sec. XIX, personalități ca mitropolitul Andrei Șaguna, Timotei Cipariu, Gh. Barițiu, Ioan Micu Moldoveanu, Partenie Cosma, Iosif Vulcan, iar în sec. XX, Andrei Bârseanu, Vasile Goldiș, Octavian Goga, Ion Agârbiceanu, mitropolitul Nicolae Bălan, I. Breazu ș.a., au întemeiat și au făcut să se afirme ASTRA.

În anul 1861, românii din Transilvania, din Imperiul habsburgic cu două capete, au constituit, la Sibiu, Asociația transilvană pentru literatura română și cultura poporului român. Societatea culturală cunoscută sub abrevierea ASTRA urmărea, în spiritul Școlii Ardelene, o emancipare materială și spirituală a românilor, cu țelul suprem de desăvârșire a statului național unitar, înfiptuit la 1 Decembrie 1918, la Alba Iulia.

În spirit iluminist, ridicarea condițiilor de viață ale poporului trebuie să se facă prin "luminare", prin mijloace culturale, căci se spunea răspicat că "numai cultura poate asigura poporului o stare mai bună" ("Transilvania", 9, 15.IV.1868).

Pentru înfiptuirea programului ei cultural, Asociațiunea... s-a sprijinit de-a lungul vremii pe numeroase publicații, precum "Transilvania", "Foaia noastră", "Foaia Poporului", "Gazeta de Transilvania", "Țara noastră", "Analele Asociațiunii Transilvane".

Anul 1944 a însemnat începutul dezastrului pentru ASTRA și publicațiile ei. Guvernul îi pusese gând rău. În aprilie 1945, revista "Transilvania" e suspendată. E și ea o victimă a crimelor împotriva culturii românești care se vor ține lanț două decenii.

Vor fi suprimate reviste de mare și ilustrată tradiție, prin care poporul român și-a exprimat gândurile și sentimentele: "Familia", "Convorbiri literare", "Lucașfăru", "Ramuri", "Transilvania", "Tribuna", "Revista Fundațiilor Regale". Cu excepția celei din urmă, toate celelalte reviste au reapărut odată cu redobândirea demnității naționale a românilor, odată cu reînvierea convingerii că bunele tradiții se cer continuate. Astfel au reapărut "Familia", la Oradea, "Tribuna", la Cluj, "Transilvania", la Sibiu, "Convorbiri literare", la Iași, "Ramuri", la Craiova, "Lucașfăru", la București, "Astra", la Brașov. Și cum omul

sfințește locul, personalitatea creatoare dă personalitate unei publicații. Astfel, acad. Alexandru Surdu, actualul director al revistei, dă strălucire seriei noi a publicației ASTRA, de la Brașov. Numerele 1 (238) și 2-3 (239-240) o confirmă cu prisosință prin conținutul bogat și variat al materialelor publicate, prin înalta tinută artistică, prin efortul de a continua bunele tradiții și de a inova în interiorul lor, nu împotriva lor, și, mai ales, prin excepționala tinută grafică, datorată graficienilor Răzvan Furnică și Veronica Badea Tatulea.

Articolul-program al revistei exprimă personalitatea sobră, echilibrată, neimplicată în polemici murdare și patimi politice a directorului revistei. "În noile condiții de libertate deplină a cuvântului scris, arată acad. Alexandru Surdu - ASTRA își propune să nu aunece pe panta exclusivistă, adoptată de multe publicații, de a selecta valorile pe criterii politice și de a promova tendințe partinice, de orice natură, care au produs și mai produc încă atâtea neajunsuri culturii noastre".

Cât adevăr în aceste cuvinte! Câtă omenie și grijă pentru cultura românească, pentru știința, literatura și arta națională!

ASTRA nu este o revistă provincială, deși se preocupă și de aspecte locale ale culturii. ASTRA e deschisă cuceririlor culturale celor mai importante pe plan mondial. Suntem fericiți să constatăm că asemenea idei

generoase călăuzesc și programul revistei "Opinia națională". ASTRA, ca și "Opinia națională", nu se amestecă în polemici neprincipiale, vulgare, nici în dispute politice partizane. Noi credem, precum acad. Alexandru Surdu că "nici un sacrificiu nu este prea mare pentru țara în care trăim, pentru Nația din care facem parte, pentru cultura română și pentru credința strămoșilor noștri".

Conținutul celor două, practic, trei numere, al doilea fiind dublu, ilustrează cu prisosință ideile din Program. În înfiptuirea Programului revistei, acad. Alexandru Surdu e ajutat de condeie inspirate, precum Aurel Ion Brumar, redactor-șef, Corneliu Merlău, secretar general de redacție, Cătălin Badea, Petru Istrate, Artur Larion, Neculai Sava, care au știut să conceapă sumare interesante și să atragă colaboratori din toate generațiile, de la vârful Bisericii ortodoxe din Ardeal, I.P.S. Antonie Plămădeală, acad. C. Maximilian, V. Copilu Cheatră, Doru Muntean, Vasile Oltean, Romulus Chiriță, Ioan Vlad, Mircea Cărtărescu, Nicolae Stoe, Titus N. Hașdeu și, trecând peste multe nume cunoscute, prezente cu remarcabile contribuții în versuri, eseu, critică și istorie literară, până la promițătoare debuturi - Dana Deniforescu, Claudiu Coman, Mihaela Boldea, Ioan Ursan, Ciprian Munțiu, Mirena Pecriș, Bogdan Tripon, Cristian Florin, Titus Lates.

Iată de ce ASTRA - serie nouă - este o adevărată instituție de cultură, un plămân spiritual cu care o veche vatră de cultură românească, de la Coresi și până astăzi, respiră acum aerul universalității și transmite străinătății o imagine frumoasă, cinstită, autentică despre portretul nostru etnopsihologic, despre capacitatea creatoare a neamului nostru.

ASTRA este o verigă de aur în lanțul revistelor noastre de prestigiu, adevărate tribune ale spiritualității românești.

Note de lectură

O morală planetară

Prof.dr. ION FLOREA

Spectrul morții civilizației umane este dintre cele mai teribile la trecerea omenirii spre mileniul trei, dacă nu sunt sensibilizate toate conștiințele responsabile, omenirea în ansamblu, până nu e prea târziu, pentru a se contracara puterea de distrugere acumulată, efectele secundare negative asupra vieții și mediului din partea activităților industriale și umane. Elaborarea unui cod de morală planetară se înscrie și el într-un asemenea demers de responsabilizare cu privire la soarta omenirii, pentru preîntâmpinarea pericolelor ce o pândesc, dacă ea nu devine mai hotărâtă în îndepărtarea acestora. Elaborarea unei asemenea morale cade în sarcina, în primul rând, a ecologiștilor, biologilor, geografilor, juriștilor, politologilor, sociologilor și, nu în ultimul rând, a filosofilor și eticienilor.

Cartea lui Michel Lacroix: "L'Humanicide. Pour une morale planétaire" (Plon, Paris, 1994) se înscrie ca o pledoarie pentru un asemenea demers imperativ. În viziunea acestuia, morală planetară trebuie să plece tocmai de la pericolul, devenit iminent astăzi, al umanicidului, care să ne mobilizeze pentru a-l preveni. Posibilitatea umanicidului nu mai este doar una abstractă, ci ea a devenit reală, grație acumulării de explozibil

nuclear și folosirii acestei energii în termocentrale cu tehnologii depășite (ne amintim de Cernobil, iar Kozloduiul ne produce mereu fiori), dar și prin diminuarea păturii de ozon, degradarea solului și avansarea deșerturilor, prin accentuarea poluării și deteriorarea echilibrelor ecologice și, nu în ultimul rând, prin adâncirea prăpastiei dintre săraci și bogați la nivel mondial, ca și prin necunoscutele insecurității internaționale. Toate acestea, împreună, pun problema formării unei "conștiințe mondiale", fac necesară schimbarea radicală a atitudinilor și mentalităților umane în raport cu mediul, a înșeși valorilor și normelor noastre morale.

Planetarizarea eticii ar trebui să se regăsească în extinderea maximă a responsabilității oamenilor pentru activitățile lor de amploare și ea are ca punct de plecare spectrul umanicidului, iar ca valoare proprie, supraviețuirea speciei sapiens. Dar aceasta nu va fi un proces simplu de înfiptuit. Oroarea umanicidului depășește sensibilitatea și înțelegerea noastră, pentru că moartea unui individ și moartea unei colectivități sunt realități diferite, care stârnesc reacții, din păcate, chiar opuse: prima ne impresionează și ne revoltă și, în timp, ne împacă și o suportăm; cea de a doua

este însă de negândit, nefiind pregătiți nici măcar să o concepem și s-o primim în față în toată gravitatea ei. Sau, cum se exprima un biolog, "o moarte este o tragedie", pe când genocidul - "o statistică" doar. De aici și imperativul de a deschide mai degrabă ochii oamenilor asupra riscurilor și pericolelor care-i pândesc. Gradualitatea thanatologiei omenirii întregi și a mediului său sănătos face și mai dificile conștientizarea și mobilizarea generală împotriva acestei inimaginabile tragedii. Când ne vom trezi cu adevărat, ar putea să fie mult prea târziu, pentru a mai acționa!

Cum să se contureze în astfel de condiții dificile, pline de riscuri, morală planetară? Ea va fi neapărat, în opinia gânditorului francez, o etică a supraviețuirii, ce va porni de la valoarea supremă a vieții, de care abia acum ne dăm seama, când viața e amenințată, tot așa cum prețuim sănătatea, abia când ea e în pericol. Urgența nu este, de aceea, ameliorarea vieții, ci salvarea ei.

Ca etică a supraviețuirii, morală planetară dă astfel "proeminență virtuții de a exista în raport cu celelalte valori". Ea marchează o răsturnare sensibilă de valori față de morală individuală, care implică sacrificiul, să preferi moartea în schimbul dezonorei, și pentru a împlini idealuri și valori mai înalte, precum libertatea, demnitatea, suveranitatea națională. Întrucât în morală planetară menținerea existenței devine valoarea supremă, necondiționată, valoarea-scop, umanitatea nu se poate sacrifica în nici un fel pe sine, iar egoismul nu mai începe. Totodată, morală planetară pune pe prim plan relația omului cu mediul, realizarea armoniei dintre noi și natură, pentru că "suntem în natură" și "una cu natura" și noi nu putem schimba acest dat primordial. Contractul cu natura răspunde acestui dat fundamental de supraviețuire, împreună, a omului în armonie cu mediul său. Acest contract cu natura mai cuprinde alte două componente fundamentale: contractul Nord-Sud, care, în opinia autorului, se află în centrul noii morale, și contractul cu generațiile viitoare, pornind de la incertitudinea ce planează asupra lor. În noua morală, etosul cooperării înlocuiește pe cel al competiției și concurenței, deoarece omenirea nu poate fi salvată decât de noi "toți împreună".

Un asemenea proiect are desigur, și o dimensiune politică, fără de care nu s-ar putea impune. Aceasta se referă la controlul democratic al politicii științei și tehnicii, al tehnostiinței, în expresia autorului, inclusiv controlul dezvoltării industriale și economice în general, pentru a preveni efectele distructive asupra mediului ambiant.

Michel Lacroix crede însă că impedimentul spre a accede la o asemenea morală planetară îl constituie statul-națiune și suveranitatea lui, care ar fi devenit "anacronică" astăzi. Recomandarea lui este una prea bine cunoscută: "limitarea suveranității naționale". Dimpotrivă, credem că supraviețuirea umanității depinde esențial de cooperarea în pace și libertate a

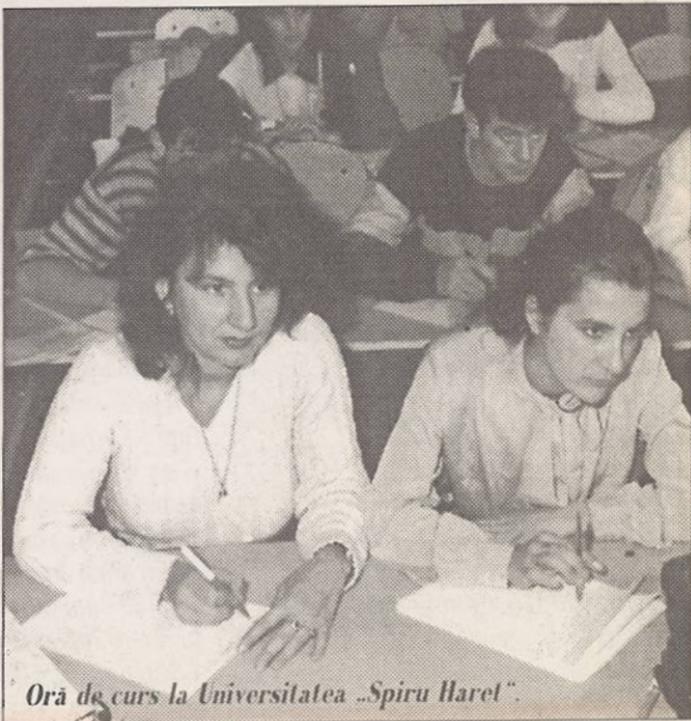
tuturor popoarelor, de garantarea suveranității tuturor statelor naționale.

Morală planetară trebuie să se întreprindă până la nivelul fiecărui individ, al schimbării comportamentelor fiecărui în sensul valorilor ei. Când situația se exprimă în termenii - a ne schimba sau a dispărea, - morală planetară solicită urgent reeducarea oamenilor și crearea altor mentalități, renunțându-se la cele vechi, inaplicabile la acest nivel. Se impune renunțarea la viziunea unilateral - cantitativă în conceperea vieții, a dezvoltării societății în genere, la egoismul avid și deprinsă prudență și temperanță. Pe scurt, se cere adoptat un alt stil de viață, opus celui american way of life, al consumului cât mai mare pe locuitor. Morală planetară pune accent, pe drept cuvânt, pe calitatea vieții, pe modestie și cumpănare și chiar pe austeritate, împinsă, dacă e nevoie, spre un evisimonahism.

Morală planetară, crede autorul francez, proiectează un alt umanism decât cel tradițional, care era o glorificare a omului. În noua viziune umanistă, grija pentru soarta umanității și a vieții pe planetă trece în prim plan, revenindu-se astfel la acel primum vivere. Omul ca valoare ar cunoaște, în noul umanism, un fel de umilire și declarare, prioritate axiologică căpătând umanitatea și planeta, viața și civilizația, salvarea lor cu orice preț, cu orice efort. "Ceea ce noi lăsam moștenire mileniului trei, se spune în finalul cărții menționate, este un umanism al umilirii omului".

Considerăm, însă, că toate aceste imperative ale unei morale planetare nu diminuează axiologic omul, mai ales într-o epocă a drepturilor și libertăților acestuia, care se cer delimitate însă în sensul responsabilității sale pentru tot ce-i amenință însăși existența, la nivel individual și planetar. Altfel, morală planetară ar face loc unui nou totalitarism, al angrosismului cel mai vast ca mod de gândire. Apoi, socotim că morală globală nu anulează pe cea obișnuită și tradițională, ci doar fixează limitele valabilității ei. Vechea și noua morală sunt mai curând complementare, așa cum individul și colectivitatea, inclusiv cea mai largă-umanitatea amenințată -, nu pot fi contrapuse.

Problematicele dezbătute de Michel Lacroix are și o valoare teoretică și pedagogică deosebită pentru formarea viitorilor specialiști în care e angajată și Fundația "România de Măine". Mai întâi, că perspectiva ecologică globală devine o componentă esențială a civismului și valorilor sale astăzi. Apoi, o asemenea problematică are implicații, după părerea noastră, în conceperea, într-o viziune mai cuprinzătoare, a unor cursuri de filosofie și axiologie, de etică (inclusiv de bioetică), dar și de management, pedagogie, politologie, ca să nu mai vorbim de ecologie și de educație civică. De aceea, am considerat justificat să zăbovim asupra cărții lui Michel Lacroix, ce dezbate o problematică inedită și cu numeroase implicații didactice astăzi.

Oră de curs la Universitatea „Spiru Haret”

PERMANENTE ROMÂNEȘTI

GHEORGHE
DUMITRESCU

**creație muzicală nepieritoare,
artă autentică, profund națională**

LIVIU BRUMARIU

În zorii zilei de 20 februarie 1996, a plecat pe drumul fără de întoarcere, "din lumea cu dor în cea fără dor", omul blând și îngăduitor, profesorul de mare sensibilitate și căldură față de discipolii săi, slujitor dăruit al culturii române și al credinței strămoșești, compozitorul de geniu Gheorghe Dumitrescu.

Născut în anul 1914 la Oteșani, Vâlcea, urmează toate treptele de învățământ în țară, fiind o mândrie a școlii românești. Membru al Societății, apoi Uniunii, Compozitorilor din România și profesor de armonie la Conservatorul din București, Gheorghe Dumitrescu și-a dezvoltat treptat calitățile de om și artist cetățean. Idealul său suprem a fost să dăruiească lumii opere muzicale în care fiorul melosului românesc să îmbrace forme și genuri ale muzicii culte, dovedind astfel cât de bogat este folclorul nostru și cât de măreață este istoria neamului românesc. Crescut în spiritul creștin ortodox, compune, în anul 1970, "Liturgia solemnă", distinsă cu ordinul bisericesc "Crucea ortodoxiei".

Corurile de toate tipurile, care cuprind partea cea mai bogată a activității creatoare a lui Gheorghe Dumitrescu, au ca izvor de inspirație cântecul popular sau melodii proprii ce se confundă cu melosul țăranelor române, al cărui **Folklore** (înțelepciune populară) a cucerit lumea și l-a așezat pe cel mai înalt

pedestal al artei populare. Tematica acestor lucrări cuprinde momente semnificative din istoria zbuciumată a poporului nostru: **Cântecul lui Mihai Viteazul; Avram Iancu; Horea; Cântecul lui Neagoe Vodă; Marșul lui Tudor** ș.a.

Cantata, gen reprezentativ în creația lui Gheorghe Dumitrescu, are în tematica sa nume de viteji din istoria patriei: **Legământul lui Burebista; Posada; Iancu de Hunedoara; Bălcescu murind**, pe versuri de V. Alecsandri; **Visul lui Bălcescu**, pe versuri populare; **Menu-morut și Zimbrul Maramureșului**, ambele pe texte de Gheorghe Dumitrescu.

Pe lângă simfonii, lieduri, balade, suite simfonice și **Poemul amurgului**, din 1941, care obține premiul de compoziție "George Enescu" și este prezentat în public în anul 1945, Orchestra filarmonică din București fiind dirijată de George Enescu, un loc aparte îl ocupă **Oratoriul și Opera**. De dimensiuni mai mari, cele două genuri muzicale solicită în realizarea lor soliști vocali, cor și orchestră simfonică. Compoziția pornește de la un libret care are la bază un subiect ce se inspiră din trecutul istoric al poporului sau din alte evenimente ce s-au înscris în memoria oamenilor de-a lungul timpului.

Primul oratoriu, compus în anul 1950 și prezentat în concert în anul 1951, este cel care i-a

adus și gloria și l-a impus printre vârfurile creatorilor muzicali din țară. El a fost **Tudor Vladimirescu** - oratoriu eroic (libretul - Gh. Dumitrescu, 3 acte - 36 scene). În 1951, s-a prezentat doar partea întâi. Cele trei acte poartă titlurile: **Răscoala, Moartea lui Tudor, Apoteoza**.

Pământ desrobât este titlul oratoriului scris în 1968 la aniversarea a 50 de ani de la Unirea cea mare (1918). Din cele nouă părți ce compun lucrarea cităm: **Dacii cei nemuritori, Moartea lui Gelu, Fluierul Iancului, Unirea tuturor românilor**, iar ca epilog reluarea prologului: **Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie**.

Soarele neatârării, oratoriu în 4 părți, a fost compus la aniversarea a 100 de ani (1877-1977) de la războiul de independență. **Cartea de vitejie a trecutului; Sus la Plevna în redute; Soarele neatârării; Mesaj de aurora** sunt titlurile acestor 4 părți.

Marea trecere, oratoriu scenic în două părți, "dedicat fiului nostru Tudor", cel răpit la 4 martie 1977 de groaznicul cutremur de pământ, a fost compus în anul 1979, pe un libret propriu în care folosește texte din bocetele populare, din literatura veche românească, cât și unele texte proprii. Dominant este textul bocetului, adaptat de autor momentului din desfășurarea acțiunii. Oratoriul se încheie printr-un îndemn la pace și înțelegere între oameni:

"Pe-ntreg pământul să răsune, același cântec de iubire, de pace veșnică senină și-n tre popoare înfrățire".

Întru slava eroilor
neamului

Operele compuse de Gheorghe Dumitrescu urmăresc istoria zbuciumată a poporului nostru și scot la lumină eroii ai neamului, care, prin jertfa lor, au arătat semenilor și lumii întregi cât de mare este iubirea lor de țară, de pământul străbun lăsat lor moștenire de înaintași și care este menirea lor ca voievozi îndrumători ai poporului, dar și ca luptători pentru independența și păstrarea neștirbită a hotarelor țării.

Ion Vodă cel Cumplit, compusă în anul 1955, deschide seria operelor istorice scrise de Gheorghe Dumitrescu. O intitulăză **Dramă muzicală populară** și conține 4 acte și 6 tablouri. Autorul folosește cântece patriotice ale vremii, colinde și melodii populare de largă circulație. Pe fondul cântecului "Ștefan, Domn cel Mare", voievodul rostește, ca testament, cuvintele: "Din rădăcini, Moldova nici când nu veți clinti, prin veacuri va străbate și jugul va zdrobi".

Decebal - tragedie muzicală în 4 acte, al cărui libret este scris de autorul operei - aparține anului 1957. Ne îndepărtăm în timp dar folosim unelte actuale. Nu cunoaștem cu exactitate cum erau cântecele dacilor, dar ne-au rămas prin tradiție orală cântecele de leagăn, de nuntă sau de înmormântare care nu s-au schimbat, pentru că nimeni nu avea voie să le părească sau să le modifice. Gheorghe Dumitrescu, fiu din popor, era pătruns de tot ceea ce contemporanii moșteniseră de la înaintași. Muzica lui înfățișează celor de azi trăirile și năzuințele celor care, prin jertfa lor, au nivelat drumul pe care-l parcurgem noi și datori suntem să-l lăsăm urmașilor noștri la fel de drept, de curat și de românesc.

Și în **Răscoala** - dramă muzicală populară scrisă în anul 1959, pe un libret propriu, după romanul "Răscoala" de Liviu Rebreanu - domină melosul

popular și cel în caracter popular, melodiile de colindă atât de îndrăgite de compozitor, care, împreună cu celelate cântece, încheagă o lucrare teatral-muzicală demnă de autorul ei și de întreaga literatură de specialitate din istoria muzicii românești.

Mesterul Manole - operă legendă în 4 acte, al cărui libret aparține autorului - a fost compusă în anii 1969-1970. Visul lui Manole, ce se deapănă pe o melopecă înrudită cu doina, ne introduce în desfășurarea acțiunii dramatice. Gheorghe Dumitrescu este suflăt din suflatul neamului său și, ca atare, tot ceea ce vrea să exprime muzical-teatral trebuie să aparțină fondului spiritual al cântecului popular: doină, baladă, colindă, bocet, cântec de dragoste sau de durere. **Mesterul Manole** aparține miturilor pe care și românii le aveau din cele mai îndepărtate timpuri, pentru că s-au găsit pe aceste locuri din vremuri ancestrale.

Vlad Tepeș, dramă muzicală populară în 4 acte (libretul de Gheorghe Dumitrescu), a fost compusă în anul 1974 pentru a comemora 500 de ani (1976) de la moartea Eroului național. Opera **Vlad Tepeș** este o pagină de cronică din istoria patriei și se înscrie în ciclul lucrărilor în care eroul se jertfește pentru mai binele a lor săi. Caracterul ei național se desprinde din muzica ce aparține în totalitate simțirii românești.

Orfeu, tragedie lirică (4 acte, libretul Gh. Dumitrescu), a fost compusă în anii 1977-1978). "Am scris tragedia lirică **Orfeu** ca un omagiu adus strămoșilor noștri și legendarului Prinț trac, muzician, poet filosof, apărut în plină înflorire a marelui neam trac, precursor și contemporan cu mari civilizații ale antichității și care a contribuit la formarea culturii europene". O adevărată mărturie de credință și un testament pentru urmași.

Prin săvârșirea din viață a compozitorului Gheorghe Dumitrescu, muzica românească și, prin ea, cultura națională pierd pe unul dintre cei mai devotați slujitori ai ei.

Mihu Dragomir

TUDOR DIN VLADIMIREȘTI

Fântâna blestemată

(fragmente)

**"Mă omorâți tâlharilor!
Dar nici de voi nu va fi bine!
Câinii și corbil or să vă mănânce!"**

Lângă turnul mut, în noapte,
străjile, lungite-n iarbă,
stau pe gânduri. Noaptea-i albă
și pe căile de lapte
trage câte-o stea să moară.
Târgoviștea doarme încă.
Dintre nopți, cea mai adâncă
se sfârșește. Către zare
Aburește-o nouă zi
pentru cei ce vor trăi.
Din perdeaua de arini
vreun dulău de stână latră.
Sus, în cușca lui de piatră,
stă un om privind senin.
Căru-i pal, a dimineață.
Jos se-aude-un pas grăbit.
Omul știe ce-a greșit.

Și-a văzut întreaga viață.
Și deodată se smucește
ușa mare, din țafâni.
Arnăuți. Hangere-n mâini.
Omul nici nu se clinește.
Vine-un miros drag și reavăn
de pământ sub plug încins...
Omul s-ar lupta. Dar, strâns,
funia-l înhață zdravăn
și pe scările de stană
trupul s-a rostogolit
cu-o grăbire rea, dușmană,
ca un șoim în piept lovit.
Străjile sunt adunate
parcă-ar înfrunta armate.
- Slugere, nu este vreme

de județ, de celelalte.
Prințul nostru, Ipsilante,
te trimite acum la moarte
că te-ai tras de el deoparte.
Sluggerul, cum zace jos,
cu obrazul noroios,
a svâcnit, dând să se scoale.
Vorba-abia că i se strânge,
cum un roșu strop de sânge
se prelinge-n barbă, moale.
Dar e-un șuier firul vorbirii:
- Voi mă omorâți pe mine.
Dar de voi nu va fi bine.
Câinii v-or mânca și corbii.
Parcă-ar mai fi spus ceva,
dar cu primul steg de soare
care s-a-nroșit de zare
a trâsnit o bardă grea,
mâna dreaptă, de la cot,
răsucită, ca un ciot,
a zburat. Și stânga-apoi.
Țipătul s-a înecat
într-al sângelui șuvoi.

1821 - Tudor Vladimirescu, ajuns la Bolintin, lansează Proclamația către bucureșteni, prin care îi cheamă la luptă antiotomană. Această dată de 16 martie 1821 este înscrisă și pe documentul programatic al Revoluției de la 1821: "Cererile norodului românesc" (175 de ani).

Au rămas doar cheaguri groase,
resturi de cepchen și oase.
Și cum colo-n răsărit
soarele s-a-nghemuit
într-un nor învinețit,
casapii, fără de glas,
au strâns tot ce-a mai rămas,
os cu os, mână cu mână,
cu-o lopată au aruncat
ce-a fost Tudor în fântână.
Și-apoi toți au răsufflat.
Doar că n-a fost timp trecând,
și-n tăcere deodată,
se-auzi, străfund, gemând,
din fântâna blestemată.
Toți aud șuierul vorbirii:
"Voi mă omorâți pe mine
dar de voi nu va fi bine,
câinii v-or mânca și corbii."